

INTRODUCERE

Progresul tehnologic în domeniul mijloacelor de transport și industrializarea războaielor în cursul ultimelor două veacuri a intensificat circulația bunurilor și persoanelor în lume. Traversarea frontierelor statale a generat, pe lângă probleme sociale, sanitare sau culturale și probleme de natură juridică. S-au multiplicat raporturile juridice susceptibile de a fi guvernate de unul sau mai multe sisteme de drept pozitiv statal precum și litigiile legate de astfel de raporturi. De asemenea, circulația bunurilor și a persoanelor a fost dublată de o mobilitate extraordinară a hotărârilor judecătorești (în sensul larg al termenului). Tot mai des, instanțele unui stat au fost solicitate să acorde efecte unor hotărâri jurisdicționale pronunțate în străinătate.

Soluționarea conflictelor apărute între legile unor state diferite cu privire la un raport juridic de drept privat, între instanțele unor țări diferite cu privire la un litigiu de drept privat ori a conflictelor privind recunoașterea drepturilor dobândite legal în străinătate sau a hotărârilor jurisdicționale străine reprezintă menirea dreptului internațional privat (prescurtat în lucrare prin acronimul DIP). Complexitatea domeniului determină și complexitatea științei juridice a dreptului internațional privat precum și dispute asupra denumirii ei (teoria conflictului de legi civile, conflicte de legi, drept transnațional etc.).

Lucrarea de față își propune să călăuzească primii pași ai cititorului în înțelegerea mecanismelor teoretice și a normelor Dreptului internațional privat. Acest obiectiv impune o selecție a problemelor discutate, insistând doar asupra celor esențiale. Astfel, lucrarea debutează cu trei capitole de prezentare a noțiunilor preliminare (obiectul cursului, tipurile de conflicte soluționate de dreptul internațional privat, avantajele metodei dreptului internațional privat, izvoarele acestei ramuri juridice, natura normelor etc.) pentru ca, apoi, pe parcursul altor paisprezece să prezinte noțiunile de specialitate ale disciplinei conform etapelor obligatorii pentru corecta soluționare a litigiului civil cu element străin. Desigur, cele șaptesprezece capitole nu pot fi acoperite în integralitate de-a lungul celor paisprezece lecții impuse oricărui curs din învățământul superior românesc prin

adoptarea modelului Bologna. Pe de altă parte, am simțit nevoia să tratez toate aspectele pe care le-am considerat importante pentru ca cititorul să ducă la bun sfârșit un proces civil internațional. În acest fel, cartea se transformă dintr-un simplu curs într-un ghid, apt să-l călăuzească atât pe student cât și pe profesionist (tânăr avocat, notar, magistrat ori comerciant) printre capcanele acestei discipline juridice dificile, câștigându-și locul în bibliotecă pe o durată mai îndelungată decât cea rezervată, în mod obișnuit, scrierilor didactice.

Necesitatea condensării cunoștințelor fundamentale într-un număr cât mai redus de pagini m-a îndemnat să mă inspir (pentru teoria generală a conflictelor de legi) din cursul de drept internațional privat susținut de reputatul profesor brazilian Haroldo Teixeira Välladao (5 septembrie 1901-7 aprilie 1987), la Academia de Drept Internațional de la Haga în 1971. Personal, am fost fermecat de stilul curgător și de erudiția acestui magistru, care-ți oferea o imagine panoramică asupra principiilor dreptului internațional privat fără a neglija savanții care au contribuit la cristalizarea acestor idei călăuzitoare. Prezentarea normelor românești de drept internațional privat s-a făcut luându-se în considerare doctrina românească și prevederile în materie ale Codului civil și ale Codului de procedură civilă, incluzând modificările legislative survenite până-n februarie 2023.

Spre deosebire de precedenta ediție, ediția a VI-a cuprinde modificări majore ale Capitolului, V (Soluționarea conflictelor de competență internațională), precum și actualizări ale actelor normative românești sau europene menționate.

Ca elemente bibliografice, am folosit principalele cursuri și tratate de drept internațional privat românesc apărute din anul 2011 până în februarie 2023, lucrări ale unor autori străini consacrați, articole de specialitate de dată recentă, publicate în periodice sau pe world wide web, precum și o serie de acte normative de drept internațional privat din diverse state ale lumii.

Sper că osteneala cititorului de a parcurge cu răbdare și până la capăt paginile acestei cărți îi va fi răsplătită prin îmbogățirea culturii juridice și că îi va fi îndemn pentru aprofundarea acelor chestiuni care nu sunt pe deplin deslușite în paginile ei (în multe locuri, fiindu-i recomandate cititorului cărțile și actele normative necesare). Un alt dar al efortului de a parcurge această carte constă în formarea și

cizelarea *respectului reciproc* și a *deschiderii spre dialog* între indivizi și popoare. Dreptul internațional privat ne învață să prețuim creația juridică și culturală a altor popoare și să o valorizăm, aplicând-o în toate acele situații în care este necesar acest lucru. Străinii nu mai sunt considerați dușmani ai confortului și ordinii autohtone, ci parteneri egali, îndreptățiți să fie guvernați, în majoritatea situațiilor de viață, de reglementări juridice edictate de un alt stat. Creația legislativă a altor popoare este considerată egală cu cea a forului. Este la fel de prețioasă și la fel de validă! Juriștii formați în state diferite trebuie să coopereze, să se consulte și să accepte aplicarea legilor străine raporturilor juridice care prin elementul lor internațional solicită acest lucru. Dreptul internațional privat stimulează cooperarea și dialogul între juriștii lumii! Respectul reciproc și disponibilitatea pentru dialog sunt trăsături de caracter atât de necesare omului contemporan care se manifestă frecvent ca o ființă egoistă, centrată doar pe bunăstarea personală, intolerantă sau în cel mai bun caz indiferentă față de suferințele tuturor aceluia care nu îi împărtășesc sistemul de valori și pe care nu îi cunoaște personal! Avem cu atât mai mult nevoie de lecțiile dreptului internațional privat, acum când Europa recapitulează primatul forței armate asupra legii și tulburările sociale și economice induse de pandemie și de utopii.

Iași, 10 martie 2023

Capitolul I

NOȚIUNI PRELIMINARE

1.1. Obiectul cursului

Acest curs nu își propune să prezinte toate cunoștințele de drept internațional privat. Aceasta este sarcina unei lucrări cu mult mai ample și mai ambițioase (intitulată *tratat*). Tratatul este, în general, fie rezultatul unui efort colectiv fie produsul unui singur specialist, căruia vârsta și experiența îi îngăduie o privire panoramică dar detaliată asupra unei științe anumite. Întrucât nu mă aflu în niciuna din cele două situații, se impune, după exemplul altor specialiști, să fac o selecție¹. Vom începe cu *noțiunile preliminare*, apoi vom urmări algoritmul *soluționării litigiilor civile cu element de extraneitate*. Astfel, cititorul va fi inițiat în problematica *conflictelor de competență jurisdicțională internațională* (aflând țara în care ne vom judeca), apoi va desluși modalitatea de stabilire a *legii ce guvernează procedura* de soluționare a litigiului (aflând etapele procesuale și actele ce trebuie îndeplinite). Într-un nou stadiu al procesului de învățare, cititorul va asimila conceptele fundamentale ale *conflictelor de legi* (mecanism care stabilește legea ce reglementează drepturile și obligațiile părților respectivului litigiu civil cu element internațional) și *normele conflictuale speciale* utilizate de autoritățile românești în diverse materii. Inițierea cititorului în știința dreptului internațional privat se va încheia prin explicarea *eficienței internaționale a hotărârilor jurisdicționale* (adică a metodelor

---

¹ A se vedea Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, notamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 422; Sergiu Deleanu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013; Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială - Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013; Ernestina Ungureanu, *Drept internațional privat, Partea I și Partea a II-a*, Ed. Cugetarea, Iași, 1999, 2000; Ernestina Ungureanu și Adrian Constantin Tatar, *Drept internațional privat. Partea generală actualizată*, Ed. Lumen, Iași, 2014.

prin care hotărârile ce rezolvă un litigiu civil cu element străin își vor produce toate efectele dincolo de granițele puterii suverane de care depinde autoritatea jurisdicțională ce a emis hotărârea).

1.2. Diversitatea sistemelor de drept pozitive și varietatea raporturilor sociale în spațiu și timp

Dreptul pozitiv existent în lume (ce include legile, cutumele și jurisprudența) nu este nici universal și nici perpetuu. El se împarte într-un mare număr de sisteme juridice, fiecare autonom, cu norme proprii, adesea divergente care se aplică într-o anumită epocă, pe un anumit teritoriu, anumitor persoane. Să luăm spre exemplu legile fiecărui stat, ale statelor federate, ale anumitor provincii sau ale diverselor religii sau rituri. Pe de altă parte, în afara acestei diversități legislative spațiale și temporale, faptele juridice se nasc, se dezvoltă, produc efectele și sunt adesea judecate cu caracteristicile lor de continuitate în epoci și în locuri diferite. Omul nu este limitat în activitatea sa, asemeni legilor. Efectele vieții sale pot avea legătură cu teritoriile diferite, cu o varietate de indivizi și se pot prelungi în epoci diferite. Spre exemplu, să luăm nașterea, căsătoria, dobândirea de bunuri, delictele, moartea, fapte care intervin într-o țară, într-un moment precis și care prin situarea domiciliului sau reședinței persoanelor implicate, prin situarea bunurilor și prin timpul scurs ajung să fie judecate într-o altă țară sau într-o altă epocă.

1.3. Conflicttele de jurisdicție, conflicttele de legi în spațiu și conflicttele de legi în timp și spațiu. Izvorul lor: raportul juridic cu element de extraneitate

Aceste fapte intră în relație, în epoci și în zone geografice diferite, cu legi autonome și divergente care nasc în spiritului celui interesat (al avocatului, al autorității, al judecătorului) o îndoială atât asupra autorității competente să stabilească drepturile și obligațiile persoanelor implicate în aceste fapte cât și asupra legii ce va reglementa aceste drepturi și aceste obligații: legea proprie (aceea a autorității care o aplică, numită *legea forului*) sau legea străină, sau, pe de-o parte, legea actuală a forului și pe de alta, legea străină veche ce a permis nașterea unui drept într-un alt stat.

Aceste stări de îndoială ce se nasc în mintea persoanelor implicate sunt denumite în limbajul juridic:

- ✓ **conflicte de jurisdicții** (îndoiala asupra statului ale cărui organe jurisdicționale vor soluționa litigiul cu element de extraneitate: statul în care lucrează judecătorul, arbitrul, avocatul sau funcționarul public sau celălalt stat implicat),
- ✓ **conflicte de legi în spațiu** (îndoiala asupra sistemului de drept material aplicabil drepturilor și obligațiilor părților: legea forului sau legea străină) și
- ✓ **conflicte de legi în timp și spațiu** (îndoiala privind recunoașterea sub legea actuală a forului a efectelor unui drept dobândit de o persoană conform legii străine vechi)¹.

Tipurile de conflicte de mai sus sunt generate de **raporturile juridice cu element de extraneitate (cu element străin)**, adică de acele raporturile juridice care prin anumite elemente au legătură cu mai multe sisteme de drept².

Elementul de extraneitate nu reprezintă un element de structură distinct al raportului juridic, alături de subiecte, conținut și obiect, ci oricare dintre acestea, dacă se află sub incidența unei legi străine, devine element de extraneitate. În doctrină, principalele elemente de extraneitate ce pot apărea în legătură cu cele trei elemente ale raportului juridic civil au fost prezentate astfel:

- *în legătură cu subiectele raportului juridic*: cetățenia, reședința obișnuită, religia (pentru persoana fizică), sediul, reședința obișnuită, naționalitatea, fondul de comerț (pentru persoane juridice);
- *în legătură cu conținutul raportului juridic*: anumite elemente materiale relevante pentru conținut precum locul încheierii actului juridic sau al executării lui, sau acordul de voință al părților sau locul săvârșirii delictului sau cel al producerii prejudiciului sunt guvernate de o lege a altui stat;

---

¹ Pentru o definiție completă a conflictelor de legi în timp și spațiu a se vedea mai jos 1.7.

² Sergiu Deleanu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 11.

- *în legătură cu obiectul derivat al raportului juridic*: bunul este situat în străinătate sau deși este în țara noastră se supune unei legi străine (bunurile unei ambasade în România)¹.

Raportul juridic cu element de extraneitate poate da naștere, frecvent, unui litigiu între părți în legătură cu drepturile și obligațiile lor. *Activitatea prin care instanța rezolvă acest litigiu derivat din raportul juridic cu element de extraneitate se numește proces civil internațional.*

1.4. Soluțiile oferite de dreptul internațional privat. **Definiții**

Pentru soluționarea conflictelor de jurisdicții, de legi în spațiu și a celor în timp și spațiu, dreptul și-a dezvoltat o ramură distinctă. *Este vorba de dreptul internațional privat.* În unele state (Spania, Argentina etc.) dreptul internațional privat nu reglementează conflictele de jurisdicții, ci doar conflictele de legi. În respectivele state, conflictele de jurisdicții fac obiectul dreptului procesual civil internațional.

*Dreptul internațional privat reprezintă acea ramură a dreptului care reglementează raporturile juridice cu element de extraneitate, indicând autoritatea competentă să soluționeze litigiile legate de aceste raporturi, legea aplicabilă acestora precum și efectele pe care hotărârile jurisdicționale le au în alt stat decât cel de origine*². O altă definiție interesantă și ușor de reținut este cea potrivit căreia *dreptul internațional privat reprezintă totalitatea normelor juridice conflictuale și materiale prin care se soluționează conflictele de legi și conflictele de jurisdicții, precum și normele materiale privind condiția juridică a străinului*³. Această definiție are meritul că precizează atât obiectul dreptului internațional privat cât și metoda acestei ramuri de drept, așa cum va afla cititorul în paginile următoare.

---

¹ Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 1-2.

² O formă contrasă a acestei definiții se găsește la Ioan Macovei, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 16.

³ Sergiu Deleanu, *Drept internațional privat. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 25.

Dreptul internațional privat reglementează faptele juridice care intră într-o relație spațială cu legi autonome și divergente. Dreptul internațional privat reglementează, practic, faptele juridice în translare, care pe un spațiu geografic trec dintr-un sistem de drept într-altul. El stabilește aplicarea unei legi dincolo de teritoriul și de persoanele pentru care a fost făcută și de către alte autorități decât cele obligate să o respecte ca lege proprie. El facilitează schimburile umane între sisteme juridice opuse, asigurând continuitatea juridică a indivizilor care trec din teritoriul unui sistem juridic în teritoriul altuia. În literatura juridică, un specialist îl definea drept „îngerul păzitor” al călătorilor, al străinilor care se deplasează pe harta lumii pentru a se distra, a învăța, pentru a munci și chiar pentru a se stabili ca emigranți¹.

Din cele de mai sus, rezultă că dreptul internațional privat există ca ramură distinctă în toate sistemele de drept contemporane și că această ramură a dreptului românesc este singura ce îi permite juristului român să-și exercite profesia și să-și folosească cunoștințele în străinătate. De aceea, tinerii cititori care doresc să-și încerce norocul în diaspora ar trebui să acorde o atenție suplimentară acestei discipline.

1.5. Legătură strânsă și influență reciprocă dintre dreptul internațional privat și dreptul intertemporal. Respectarea legii străine și a celei vechi

Între dreptul internațional privat și dreptul intertemporal există o puternică legătură și influență reciprocă. *Dreptul intertemporal soluționează conflictele de legi în timp, reglementând faptele juridice în relația lor temporală cu legi divergente. El reglementează faptele în tranziție, care trec de-a lungul timpului de la o lege la alta a aceluiași stat.* El asigură activitatea unei legi dincolo de epoca sa, drept pentru

---

¹ Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, notamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 422-423.

care a mai fost numit și *drept tranzitoriu, conflict de legi în timp sau teorie a retroactivității legilor*¹.

În primele izvoare juridice formale moderne, dreptul internațional privat și dreptul intertemporal au fost „frați gemeni”. Ambele ramuri au făcut obiectul aceleiași științe juridice, numită *știința izvoarelor dreptului*, disciplină care studia legile, natura lor, efectele lor și modul de aplicare. Principiile acestor ramuri de drept au fost formulate în primele titluri ale codificărilor generale vechi, începând cu Titlul I, Cartea I a Codului lui Iustinian² și terminând cu art. 2 și 3 C. civ. francez din 1804 și cu art. 4 și 5 C. civ. austriac din 1811³. Reamintim că și Codul civil român din 1864 formula principiile dreptului internațional privat și dreptului tranzitoriu (intertemporal) în art. 1 și 2

---

¹ Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, notamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 423.

² Constituția împăratului Theodosius (347-395 d. Chr.) „Cunctos populos...” (Toate popoarele...), redată în Codul lui Iustinian în Cartea I, Titlul I, C.1.1.1. obliga toate seminiile aflate sub cărmuirea împăratului roman să devină creștini catolici adică să urmeze învățăturile Primului Sinod Ecumenic de la Niceea (325). În secolul al XIII-lea, constituția a făcut obiectul unei glose (adnotări) a juristului Francisco de Accursio (1182-1260), cunoscut sub numele latinizat Accursius. Această glosă, potrivit căreia un cetățean al Bologniei chemat în fața instanțelor din Modena nu trebuie judecat după reglementările Modenei, pentru că el nu este supus acestora, reprezintă certificatul de naștere al dreptului internațional privat, deoarece deschide calea aplicării extraterritoriale a reglementărilor străine mai ales în materia statului personal. Pentru o traducere engleză a constituției a se consulta <http://www.uwo.edu/lib/blume-justinian/ajc-edition-2/books/book1/book%201-1rev.pdf> (accesată pe 23 februarie 2016). Pentru glosa accursiană și raționamentul complex al acestui mare jurist a se consulta Jorge Alberto Silva Silva, *La Lex Cunctos Populos. Un impulso al razonamiento iusinternacional privatista contemporáneo* în Universidad Autónoma de Ciudad de Juarez, *Heurística jurídica*, Año I, Núm. 2, Enero-Junio de 2011, p. 11-21, disponibil la următoarea adresă web <https://studylib.es/doc/6647530/la-lex-cunctos-populus---revistas-electr%C3%B3nicas> (accesată pe 28 februarie 2023).

³ Haroldo Valladão, *Développement et intégration du droit international privé, notamment dans les rapports de famille (Cours général de droit international privé)*, în *Recueil des Cours de L'Académie de droit international de la Haye*, Tome 133 (1971), p. 423.

ale Titlului preliminar. Astfel, art. 1 prevedea că legea dispune numai pentru viitor, ea neavând putere retroactivă. Articolul 2 avea trei alineate, după modelul art. 3 C. civ. francez. Potrivit celui dintâi alineat, numai imobilele aflătoare în cuprinsul teritoriului României sunt supuse legilor române, „chiar când ele se posedă de străini”. Cel de-al doilea alineat prevedea că legile relative la starea civilă și la capacitatea persoanelor urmăresc pe români, chiar când ei au reședința în străinătate. În sfârșit, ultimul alineat al art. 2 C. civ. român 1864 dispunea supunerea formei exterioare a actelor legilor țării unde se întocmește actul¹.

În prezent, dezvoltarea ramurii dreptului internațional privat a impus abandonarea acestui mod de reglementare. Raporturile de drept internațional privat beneficiază de o reglementare extinsă cuprinsă fie în Codul civil și în Codul de procedură civilă (a se vedea Cartea a VII-a a Codului civil român din 2009 sau a Codului românesc de procedură civilă din 2010), fie într-o lege separată (spre exemplu, Legea nr. 218/1995, Reforma sistemului italian de drept internațional privat², Legea Republicii Populare Chineze privind raporturile juridice civile cu element străin³, Legea poloneză din 4 februarie 2011 privind dreptul internațional privat⁴).

În doctrină, s-a subliniat puternica legătură existentă între dreptul internațional privat și dreptul intertemporal. Cele două ramuri de drept se influențează reciproc. Există chestiuni de drept internațional privat (spre exemplu cele privind recunoașterea divorțurilor străine nefrauduloase sau cele ale recunoașterii timpului de lucru prestat de un străin) a căror soluție este identică cu cea oferită de dreptul intertemporal (privind efectele produse, după abrogarea legii ce permitea desfacerea căsătoriei prin divorț, a divorțurilor pronunțate sub legea veche sau în materia timpului de muncă prestat de un lucrător înainte

---

¹ Codul civil. Colecția „I.N. Fiñescu”, No.1, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1935, p. 5.

² Disponibilă la următoarea adresă web: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1995-05-31;218> (accesată pe 28 februarie 2023).

³ Disponibilă la: <http://conflictoflaws.net/News/2011/01/PIL-China.pdf> (accesată pe 28 februarie 2023).

⁴ Disponibilă la: http://pil.mateuszpilich.edh.pl/New_Polish_PIL.pdf (accesată pe 28 februarie 2023).